

ATSTOVAUJAMOJO IEŠKINIO TEISINIS REGULIAVIMAS LIETUVOJE IR JO GALIMI TRŪKUMAI, AKTUALI TEISMŲ PRAKTIKA

Direktyvos (ES) 2020/1828 perkėlimas

2020 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2020/1828 dėl atstovaujamojo ieškinių siekiant apsaugoti vartotojų kolektyvinius interesus, kuria panaikinama Direktyva 2009/22/EB (toliau - Direktyva), skirta vartotojų teisėms stiprinti ir užtikrinti veiksmingą vartotojų teisių apsaugą, suteikiant palengvintas sąlygas Europos vartotojams kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių gynimo.

Direktyvos nuostatos perkeltos į Lietuvos nacionalinę teisę Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo Nr. I-657 13(1), 30, 32, 33, 34 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymu Nr. XIV-1472, kuris įsigaliojo 2023-06-25. Taip pat Direktyvos nuostatos perkeltos Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo Nr. X-1809 priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo devintuoju-6 skirsniu įstatymu, kuris įsigaliojo 2023-06-25.

Minėtais įstatymų pakeitimais numatyta, jog, be kita ko, inicijuoti atstovajamuosius ieškinius turi teisę vartotojų organizacijos, kurioms nustatyta tvarka suteikti įgaliojimai. Inicijuojant ieškinius naudojamas *opt-in* mechanizmas, t. y. asmenys prisijungia prie atstovajamojo ieškinių pateikdami sutikimą. Vartotojams, kurių vardu teikiamas atstovajamasis ieškiny, netaikomas reikalavimas mokėti bylinėjimosi išlaidas. Tačiau numatoma, jog vartotojus atstovaujantis subjektas gali taikyti ieškinių administravimo mokesčių, prašyti padengti informacijos pateikimo vartotojams išlaidas.

Atstovajamasis ieškiny gali būti pareikštas dėl vartotojų kolektyvinių interesų pažeidimų tokiose srityse kaip finansinės paslaugos, kelionės ir turizmas, energetika, sveikata, telekomunikacijos ir duomenų apsauga. Baigtinis Europos Sąjungos teisės aktų nuostatų, kurių pažeidimais daroma ar gali būti padaryta žala vartotojų kolektyviniams interesams ir dėl kurių gali būti pareiškiamas atstovajamasis ieškiny, sąrašas patvirtintas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2022 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1R-369 „Dėl Europos Sąjungos teisės aktų nuostatų, kurių pažeidimais daroma ar gali būti padaryta žala vartotojų kolektyviniams interesams, sąrašo patvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo (toliau - VTAĮ) nuostatos

32 straipsnis. Teisė pareikšti ieškinį dėl vartotojų viešojo intereso gynimo

1. Ieškinį dėl vartotojų viešojo intereso gynimo, kuriuo prašoma nutraukti verslininko veiksmus ar neveikimą ar juos uždrausti, turi teisę pareikšti:

- 1) Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba;*
- 2) įgaliotoji vartotojų asociacija;*
- 3) vartotojų interesams atstovaujanti organizacija, valstybės valdžios institucija ar kitas viešasis subjektas, kitos Europos Sąjungos valstybės narės paskirtas ieškiniams pareikšti pagal Direktyvą (ES) 2020/1828 ir Europos Komisijos nurodytas pagal šią direktyvą paskelbtame kompetentingų subjektų sąraše;*
- 4) kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatyti subjektai.*

2. Ieškinį dėl vartotojų viešojo intereso gynimo, kuriuo prašoma taikyti vartotojų teisių gynimo priemones, turi teisę pareikšti:

- 1) įgaliotoji vartotojų asociacija;*

2) *vardotojų interesams atstovaujanti organizacija, valstybės valdžios institucija ar kitas viešasis subjektas, kitos Europos Sąjungos valstybės narės paskirtas ieškiniams pareikšti pagal Direktyvą (ES) 2020/1828 ir Europos Komisijos nurodytas pagal šią direktyvą paskelbtame kompetentingų subjektų sąraše;*

3) *kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatyti subjektai.*

Taigi VTAĮ iš esmės nustato, jog vartotojų organizacijos, kurioms nustatyta tvarka suteikti įgaliojimai, gali būti atstovaujamuosius ieškinius teikiančiais subjektais. Atstovaujantieji ieškiniai teikiami vadovaujantis VTAĮ Septintojo skirsnio „VARTOTOJŲ VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS“ nustatytais pagrindais.

Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo nuostatos

31(24) straipsnis. Taikymo sritis

1. *Ieškiniai dėl vartotojų viešojo intereso gynimo, pareikšti dėl verslininkų padarytų Europos Sąjungos teisės aktų nuostatų, įskaitant perkeltąsias į nacionalinę teisę, pažeidimų, kuriais daroma ar gali būti padaryta žala vartotojų kolektyviniams interesams (toliau šiame skirsnyje – ieškinys), nagrinėjami pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nuostatas, išskyrus šiame įstatyme nustatytas išimtis. Šių Europos Sąjungos teisės aktų nuostatų sąrašą tvirtina Lietuvos Respublikos teisingumo ministras. Vartotojų kolektyviniai interesai – vartotojų bendrasis interesas, įskaitant vartotojų grupės interesus, kai reiškiamas ieškinys dėl teisių gynimo priemonių taikymo.*

2. *Šio skirsnio nuostatos taikomos ieškiniams dėl verslininkų veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo ir (ar) teisių gynimo priemonių taikymo, kuriuos vartotojų vardu pareiškia šio įstatymo 31(25) straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai kaip ieškovai, įskaitant atvejus, kai verslininko padarytas pažeidimas buvo nutrauktas iki ieškinio pareiškimo arba iki jo nagrinėjimo pabaigos. Teisių gynimo priemone laikoma verslininko pareiga užtikrinti Europos Sąjungos teisės akte arba Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nustatytos vartotojo teisės įgyvendinimą (pavyzdžiui, kompensacijos sumokėjimas, remonto darbų atlikimas, prekės pakeitimas, kainos sumažinimas, sutarties nutraukimas, sumokėtos kainos grąžinimas).*

3. *Šio skirsnio nuostatos nedaro įtakos Europos Sąjungos teisės aktuose, Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme ir kituose įstatymuose nustatytoms vartotojų teisėms.*

Vartotojų aljanso nuomone, didesnis teisinis aiškumas būtų užtikrintas, jeigu atstovaujamojo ieškinio procesiniai aspektai būtų reglamentuoti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse (toliau – CPK). Siūlytina įvertinti galimybę teisinį reguliavimą perkelti į CPK atskirą skyrių, panašiai, kaip reglamentuotas procesas pagal grupės ieškinius XXIV(1) skyriuje „GRUPĖS IEŠKINIO BYLŲ NAGRINĖJIMO YPATUMAI“. Vertinant sistemiškai esamą reguliavimą, nėra detalai aptarti klausimai dėl advokato dalyvavimo, atstovaujamų vartotojų skaičiaus, reikalavimų ieškiniui, žyminio mokesčio, vartotojų pasitraukimo iš teismo proceso, kitų vartotojų teisių ir pareigų, susijusių su informavimu apie procesą ir kitais aspektais, kolektyvinių ir individualių vartotojų reikalavimų santykio, teismo procesinių sprendimų tipų, atstovaujamojo ieškinio ir individualių ieškinių santykio, atstovaujamų vartotojų dalyvavimo teismo posėdžiuose ir jų statuso, proceso apeliacine ir kasacine tvarka ypatumų. Esamas teisinis reguliavimas sudaro nemažai neapibrėžtumo ir gali tapti kliūtimi efektyviai realizuoti atstovaujamojo ieškinio institutą. Atsižvelgiant į tai, jog grupės ieškinio ir atstovaujamojo ieškinio institutas turi gana esminių skirtumų, nėra galimybės taikyti teisės analogiją bei atstovaujamojo ieškinio atveju vadovautis grupės ieškinio teisiniu reguliavimu.

Esminis atstovaujamojo ieškinio skirtumas nuo grupės ieškinio yra tai, jog įgaliotosios vartotojų organizacijos procese dalyvauja kaip ieškovai, o atstovaujami vartotojai ieškovo statuso neturi. Atitinkamai atstovaujanti vartotojų organizacija atstovaujamojo ieškinio atveju tiesiogiai patirs teisinės pasekmės, susijusias su bylinėjimosi išlaidomis, atitinkamai ir finansines pasekmes nepalankios bylos baigties atveju.

Atsižvelgiant į tai, kad atstovaujamojo ieškinio atveju finansinės pasekmės kyla atstovaujančiai vartotojų organizacijai, yra būtinas didesnių garantijų suteikimas dėl finansavimo. Vartotojų aljanso nuomone, analogiškai kaip grupės ieškinio atveju atstovaujamojo ieškinio atveju turėtų būti užtikrinamas valstybinis finansavimas pagal Įgaliotųjų vartotojų asociacijų išlaidų apmokėjimo ir įgyvendinamų vartotojų apsaugos projektų atrankos bei finansavimo taisyklės, patvirtintas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1R-440. Taisyklių 5.1.1 p. nustato, jog finansuojamos vartotojų viešojo intereso gynimo išlaidos, todėl manytina, jog šis instrumentas galės būti panaudojamas atstovaujamojo ieškinio atvejais.

31(25) straipsnis. Ieškinio pareiškimas

1. Teisę pareikšti ieškinį turi Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme ar kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose nurodyti subjektai, kuriems ši teisė suteikta (toliau šiame skirsnyje – kompetentingas subjektas).

2. Ieškinį keli skirtingų Europos Sąjungos valstybių narių kompetentingi subjektai gali pareikšti kartu, jeigu pažeidimu padaroma ar gali būti padaryta žala vartotojų kolektyviniams interesams skirtingose Europos Sąjungos valstybėse narėse.

Projekto rėmuose ypatingai aktuali galimybė apjungti skirtingų Europos Sąjungos valstybių narių kompetentingų subjektų pajėgumus teikiant ieškinį, kai pažeidimu padaroma ar gali būti padaryta žala vartotojų kolektyviniams interesams skirtingose Europos Sąjungos valstybėse narėse. Vis dėlto, svarbu, jog skirtingas reguliavimas skirtingose Europos Sąjungos valstybėse gali sudaryti kliūtis atstovaujamojo ieškinio realizavimui. Atsižvelgiant į tai, projekto partneriai turės detaliai identifikuoti nacionalines procedūras, jog būtų užtikrintas ieškinių bendras pateikimas. Šiuo metu projekto partneriai dar nėra nusprendę, ar bus teikiami tarpvalstybiniai atstovaujamieji ieškiniai, ir ar tam yra palankios sąlygos.

31(26) straipsnis. Ieškinio senaties termino nutraukimo ypatumai

1. Pareiškus ieškinį dėl verslininko veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo, nutraukiamas ir reikalavimams dėl teisių gynimo priemonių taikymo taikomas ieškinio senaties terminas.

2. Pareiškus ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo, nutraukiamas ir suinteresuotų vartotojų reikalavimams dėl teisių gynimo priemonių taikymo taikomas ieškinio senaties terminas.

31(27) straipsnis. Ieškinių dėl teisių gynimo priemonių taikymo finansavimo ypatumai

1. Kai ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo finansuoja trečiasis asmuo, kompetentingas subjektas privalo imtis priemonių užtikrinti, kad toks finansavimas nekeltų interesų konflikto ir neturėtų neigiamo poveikio vartotojų kolektyvinių interesų apsaugai.

2. Kai ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo finansuoja trečiasis asmuo, kompetentingas subjektas privalo užtikrinti, kad jo priimami sprendimai dėl bylos vedimo, įskaitant sprendimus dėl

taikos sutarties sudarymo, nepriklausytų nuo ieškinį finansuojančio trečiojo asmens interesų. Draudžiama finansuoti ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo, kai finansavimą teikiantis trečiasis asmuo yra verslininko, kuriam reiškiamas ieškinys, konkurentas arba nuo šio verslininko priklauso.

3. Kai ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo finansuoja trečiasis asmuo, kompetentingas subjektas privalo tai nurodyti ieškinyje ir teismui nurodyti tokio finansavimo šaltinius.

4. Nustatęs, kad pareiškiant ieškinį nesilaikyta šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytų reikalavimų, teismas nustato terminą ieškinio trūkumams pašalinti. Jeigu šių trūkumų pašalinti neįmanoma, teismas atsisako priimti ieškinį, o priimtą ieškinį palieka nenagrinėtą.

Ši įstatymo nuostata vertintina, kaip papildoma garantija dėl atstovaujamojo ieškinio finansavimo šaltinių, atitinkanti, pavyzdžiui, Italijos praktiką. Vis dėlto, Vartotojų aljanso praktikoje tokiais finansavimo šaltiniais iki šiol nebuvo naudotasi. Manytina, jog siekiant sėkmingo teismo proceso būtinas ypatingas finansavimo šaltinio neutralumas, todėl pasinaudoti tokiais finansavimo šaltiniais bus ribotos praktinės galimybės.

31(28) straipsnis. Kompetentingų subjektų procesinio subjektiškumo vertinimas

1. Europos Komisijos pagal Direktyvą (ES) 2020/1828 paskelbtas kompetentingų subjektų sąrašas laikomas tinkamu kitos Europos Sąjungos valstybės narės kompetentingo subjekto procesinio subjektiškumo pareiškiant ieškinį įrodymu, tačiau teismas turi teisę įvertinti, ar kompetentingo subjekto veiklos tikslai suderinami su konkrečiu ieškinio pareiškimu. Nustatęs, kad jie nesuderinami, teismas atsisako priimti ieškinį, o priimtą ieškinį palieka nenagrinėtą.

2. Verslininkas atsiliepiame į ieškinį turi teisę teismui pateikti motyvuotą prašymą pripažinti, kad ieškinį pareiškęs kompetentingas subjektas neatitinka Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 13(1) straipsnyje ar kitos Europos Sąjungos valstybės narės teisės aktuose kompetentingiems subjektams nustatytų sąlygų. Jeigu teismas nustato, kad ieškinį pareiškęs kompetentingas subjektas šių sąlygų neatitinka, ieškinys paliekamas nenagrinėtas.

31(29) straipsnis. Ieškinių dėl verslininkų veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo pareiškimo ir nagrinėjimo ypatumai

1. Kompetentingas subjektas apie ketinimą pareikšti ieškinį dėl verslininko veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo turi pranešti verslininkui registruotąja pašto siunta išsiųsdamas rašytinę pretenziją verslininko – fizinio asmens gyvenamosios vietos adresu arba verslininko – juridinio asmens buveinės adresu. Pretenzijoje nurodomas verslininko padarytas pažeidimas, apibūdinami vartotojai, kurių kolektyviniams interesams ketinama atstovauti, išdėstomi reikalavimai verslininkui ir įspėjama, kad jų neįvykdžius per keturiolika dienų nuo pretenzijos gavimo dienos kompetentingas subjektas gali kreiptis į teismą ir pareikšti ieškinį. Jeigu per šį terminą atsakymas į pretenziją negaunamas, laikoma, kad verslininkas jos nepatenkino.

2. Pareiškiant ieškinį dėl verslininko veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo, nereikalaujama įrodyti šių aplinkybių:

1) kad dėl verslininko padaryto pažeidimo atskiri vartotojai patyrė nuostolių;

2) kad verslininkas pažeidimą padarė tyčia ar dėl neatsargumo.

3. Ieškinyje dėl verslininko veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo turi būti apibūdinama vartotojų, kurių kolektyviniams interesams atstovaujama pareikštu ieškiniu, grupė.

4. Nagrinėjant ieškinius dėl verslininkų veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo, **netaikoma Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio 4 dalies nuostata.**

4 d. nuostata iš esmės reiškia, jog asmenys jų pačių arba asmens, pareiškusio ieškinį šio straipsnio nustatyta tvarka, prašymu arba teismo iniciatyva nėra įtraukiami dalyvauti procese trečiaisiais asmenimis, nepareiškiančiais savarankiškų reikalavimų, arba jų pačių iniciatyva dalyvauti procese bendraieškiais.

31(30) straipsnis. Ieškinių dėl teisių gynimo priemonių taikymo pareiškimo ir nagrinėjimo ypatumai

1. Pareiškiant ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo, nereikalaujama, kad teismas per atskirą procesą būtų nustatęs verslininko padarytą pažeidimą.

2. Pareiškiant ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo, nurodomi: kiekvieno vartotojo, kurio interesams atstovaujama pareikštu ieškiniu, vardas ir pavardė, gyvenamoji vieta, asmens kodas, duomenys ryšiams palaikyti (adresas pašto korespondencijos siuntoms, telefono numeris ir kiti duomenys). Kartu su ieškiniu pateikiami vartotojų pareiškimai dėl to, kad jie sutinka, jog jų interesams būtų atstovaujama pareikštu ieškiniu. Šio pareiškimo formą tvirtina Lietuvos Respublikos teisingumo ministras.

*3. Teismas, priėmęs ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo, specialioje interneto svetainėje suinteresuotų vartotojų informavimo tikslais paskelbia pranešimą apie ieškinyje nenurodytų vartotojų galimybę pateikti kompetentingam subjektui šio straipsnio 2 dalyje nurodytą pareiškimą. Atsižvelgdamas į ieškinio dalyką ir pagrindą, į vartotojų, kurių kolektyviniams interesams atstovaujama pareikštu ieškiniu, skaičių ir jų sklaidą, teismas skelbiamame pranešime nustato **nuo trisdešimt iki devyniasdešimt dienų terminą** šioje dalyje nurodytam pranešimui pateikti.*

*4. Pasibaigus šio straipsnio 3 dalyje nurodytam terminui, kompetentingas subjektas, jeigu reikia, ne vėliau kaip per keturiolika dienų turi pateikti teismui patikslintą ieškinį. Teismas nutartimi išsprendžia klausimą dėl to, ar šio straipsnio 2 dalyje nurodytą pareiškimą pateikusių vartotojų interesams gali būti atstovaujama pareikštu ieškiniu. **Ši teismo nutartis yra neskundžiama.** Kartu su šios teismo nutarties kopija teismas atsakovui ir tretiesiems asmenims išsiunčia pranešimą dėl atsiliepimų į pareikštą ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo pateikimo nutartį priėmusiam teismui.*

*5. Nagrinėjant ieškinius dėl teisių gynimo priemonių taikymo, **netaikoma Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio 4 dalies nuostata.***

6. Kai ieškinyje dėl teisių gynimo priemonių taikymo tenkinamas ar teismas dėl šio reikalavimo patvirtina taikos sutartį, teismo sprendime nurodomi konkretūs vartotojai, kurie turi teisę pasinaudoti šiomis priemonėmis.

7. Įsiteisėjus šio straipsnio 6 dalyje nurodytam teismo sprendimui, teismas išduoda vykdomuosius raštus pagal rašytinius kompetentingo subjekto ir (ar) šio straipsnio 6 dalyje nurodytų vartotojų pareiškimus.

8. Šio straipsnio 6 dalyje nurodytame teismo sprendime nurodytų teisių gynimo priemonių įgyvendinimas nedaro įtakos kitų teisių gynimo priemonių, kurios nustatytos Lietuvos Respublikos įstatymuose ar Europos Sąjungos teisės aktuose ir kurios nebuvo ieškinio dalykas, įgyvendinimui.

Vartotojų aljanso nuomone, šiame straipsnyje nustatytas terminas (nuo trisdešimt iki devyniasdešimt dienų) pranešimui pateikti nėra pakankamai lankstus ir palankus vartotojams, kadangi vartotojų informavimas visuomet yra problematiškas, sudėtinga užtikrinti informacijos sklaidą. Vartotojų aljanso nuomone, turėtų būti sudarytos platesnės galimybės vartotojams prisijungti prie teismo proceso pratęsiant nustatytą terminą (pvz. iki pasirengimo nagrinėti bylą teisme pabaigos), taip pat numatant finansines prielaidas paltesniam vartotojų informavimui apie planuojamą teisminį procesą. Palyginimui, kitose ES valstybėse (pvz. Portugalijoje) yra nustatyta opt-out sistema, kuri užtikrina žymiai platesnį vartotojų interesų atstovavimą. Todėl nustatymas ilgesnio termino prisijungti prie teismo proceso būtų bent dalinis žingsnis dėl efektyvesnio vartotojų teisių gynimo mechanizmo atstovaujamojo ieškinio atveju.

Abejotina straipsnio 4 d. numatyta nuostata, jog teismo nutartis, kuria išsprendžiamas klausimas dėl to, ar pareiškimą pateikusių vartotojų interesams gali būti atstovaujama pareikštu ieškiniu, yra neskundžiama. Vartotojų aljanso nuomone, ši nuostata galimai nepagrįstai suvaržys vartotojų teises kolektyviai ginti savo interesus atstovaujamoju ieškiniu.

31(31) straipsnis. Akivaizdžiai nepagrįstų ieškinių pareiškimo pasekmės

Teismas, pasirengimo nagrinėti bylą teisme metu nustatęs, kad kompetentingas subjektas pareiškė akivaizdžiai nepagrįstą ieškinį, turi teisę iki nutarties skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje priėmimo nuspręsti ieškinį palikti nenagrinėtą.

31(32) straipsnis. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymo ypatumai

1. Bylinėjimosi išlaidos iš vartotojų, kurie teismui pateikė šio įstatymo 31(30) straipsnio 2 dalyje nurodytus pareiškimus, nepriteisiamos.

2. Teismas gali nukrypti nuo šio straipsnio 1 dalyje nustatytos bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės mutatis mutandis taikydamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 93 straipsnio 4 dalies nuostatas.

3. Kompetentingo subjekto patirtos išlaidos, susijusios su informacijos teikimu suinteresuotiems vartotojams ieškinio pareiškimo ar nagrinėjimo tikslais, priskiriamos prie išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu.

4. Iš vartotojų, kurie teismui pateikė šio įstatymo 31(30) straipsnio 2 dalyje nurodytus pareiškimus, kompetentingas subjektas gali reikalauti sumokėti ieškinio administravimo mokesčių. Vartotojų mokamas ieškinio administravimo mokeskis priskiriamas prie išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu.

5. Šio straipsnio 4 dalyje nurodytų bylinėjimosi išlaidų didžiausias dydis ir jų apmokėjimo tvarka nustatomi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 88 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka.

Straipsnio 2 d. nuostatos iš esmės reiškia, jog teismas gali nukrypti nuo nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos. Šalies procesinis elgesys laikomas tinkamu, jeigu ji sąžiningai naudojosi procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas. Teismas, nustatęs, kad šalis neargumentuotai atsisakė pasinaudoti privalomąja mediacija arba prašymą perduoti ginčą spręsti mediacijos būdu pareiškė nesąžiningai, arba nesąžiningai naudojosi mediacija, arba mediacijos metu reikė nesąžiningus prašymus, taip pat gali nukrypti nuo nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių (CPK 88 str. 2 d.). Vartotojų aljanso nuomone, šia straipsnio dalimi nėra tiksliai perkeltos direktyvos nuostatos. Direktyvos 12 str. 3 d. nustato, jog nukrypstant nuo bendros taisyklės, išimtinėmis aplinkybėmis atstovaujamoju ieškiniu dėl teisių gynimo priemonių suinteresuotam atskiram vartotojui gali būti nurodyta padengti proceso išlaidas, kurios kilo dėl tyčinio ar neatsargaus atskiro vartotojo elgesio. Taigi iš vartotojo teismas turėtų reikalauti bylinėjimosi išlaidų, jei įrodomas tyčinis ar neatsargus atskiro vartotojo elgesys. Siūlytina atitinkamai patikslinti esamą reguliavimą.

Straipsnio 5 d. iš esmės numatoma, jog 4 dalyje nurodytos bylinėjimosi išlaidos apima tik išlaidas advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti, išlaidas, susijusias su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu, ir būtinas ir pagrįstas išlaidas, susijusias su antstolių vykdomu faktinių aplinkybių konstatavimu ir dokumentų įteikimu. Taigi iš esmės šia nuostata paneigiama straipsnio 4 dalyje nustatyta galimybė kompetentingam subjektui reikalauti administravimo mokesčio padengimo. Siūlytina atitinkamai patikslinti esamą reguliavimą.

31(33) straipsnis. Vartotojų informavimas apie priimtus teismo sprendimus

1. Išnagrinėjęs ieškinį dėl verslininko veiksmų ar neveikimo nutraukimo ar jų uždraudimo arba dėl šio reikalavimo patvirtinės taikos sutartį, teismas priimtą sprendimą suinteresuotų vartotojų informavimo tikslais skelbia specialioje interneto svetainėje.

2. Išnagrinėjęs ieškinį dėl teisių gynimo priemonių taikymo arba teismui dėl šio reikalavimo patvirtinus taikos sutartį, priimtas teismo sprendimas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka įteikiamas vartotojams, kurie teismui pateikė šio įstatymo 31(30) straipsnio 2 dalyje nurodytus pareiškimus.

Teismų praktika

Vartotojų aljansui atlikus Lietuvos teismų praktikos analizę nustatyta, jog atstovaujamojo ieškinio pagrindu bylų iki šiol nebuvo iškelta. Šią aplinkybę didžiąja dalimi turėjo nulemti teisinio reguliavimo santykinis naujumas. Taip pat ieškinių nebuvimą galimai nulėmė ir minėtas teisinio reguliavimo aiškumo ir išsamumo trūkumas.

Grupės ieškinio atžvilgiu suformuota teismų praktika atstovaujamojo ieškinio atžvilgiu gali būti aktuali gana ribotais aspektais, atsižvelgiant į tai, jog procesiškai grupės ieškinio ir atstovaujamojo ieškinio institutai reglamentuoti gana skirtingai. Pavyzdžiui, aspektai, susiję su tuo, kokia tvarka teismas turi įvertinti individualius grupės ieškinio narių reikalavimus (t. y., jog priėmus tarpinį sprendimą dėl bendrų grupės narių reikalavimų turi būti primami individualūs sprendimai dėl individualių reikalavimų) (civilinė byla Nr. e2-1216-370/2022) negali būti pritaikyti atstovaujamojo ieškinio atžvilgiu, kadangi nenustatytos procedūros, numatančios tarpinio ir individualaus sprendimo priėmimą. Vis dėlto, iš esamos teismų praktikos, suformuotos grupės ieškinio atžvilgiu, atstovaujamojo ieškinio atveju galėtų būti laikomi kai kurie kolektyvinio teisių gynimo ir žalos dydžio nustatymo aspektai.

Pavyzdžiui, apeliacinės instancijos teismas yra pasisakęs dėl neturtinės žalos atlyginimo (civilinėje byloje Nr. e2-1216-370/2022). Teismas nurodė, jog nors neturtinė žala patiriama individualiai, tačiau net jei dalies grupės narių neturtinės žalos kriterijai nėra identiški, o panašūs, arba dalies grupės narių pateiktų rašytinių įrodymų yra daugiau, nei kitų, tai nereiškia, jog teismas negali nustatyti teisingo ir sąžiningo kiekvieno grupės nario patirto neturtinės žalos pobūdžio ir dydžio, įvertinęs tiek pažeidimo pobūdį, tiek ieškovų (grupės narių) nurodytas jiems dėl konkretaus pažeidimo kilusias neigiamas pasekmes, kuriomis jie visi bendrai apibrėžia savo individualiai patirtos neturtinės žalos kriterijus. Asmens duomenų praradimo atveju, kai grupės nariai negrindė patirtos neturtinės žalos išskirtinėmis aplinkybėmis (asmens duomenų nutekiniu kitose interneto platformose, atsakovo teikiamų paslaugų nebesinaudojimu ir pan.), o grindžia visų grupės narių patirtu „neturtinės žalos minimumu“, negali būti atmestas grupės narių reikalavimas dėl neturtinės žalos atlyginimo vien tuo pagrindu, jog neturtinė žala patiriama individualiai. Teismas sprendė, jog asmens duomenų praradimo atveju, kai duomenys neteisėtai pavišinti skaitmeninėje erdvėje, atsižvelgiant į padaryto pažeidimo bei nutekintų (išviešintų) asmens duomenų pobūdį (vardai, pavardės, asmens kodai, gyvenamosios vietos adresai, vairuotojo pažymėjimų numeriai ir kt.) bei įvertinus kiekvieno iš grupės narių nurodytas jų dėl pažeidimo (neteisėto asmens duomenų paviešinimo) patirtas neigiamas pasekmes, susijusias su išgyvenimais, dvasiniais nepatogumais, nesaugumo jausmu dėl asmens duomenų neteisėto praradimo bei galimo jų neteisėto paviešinimo ir (ar) panaudojimo ateityje ir pan., yra pagrįsta atlyginti vieningo dydžio neturtinę žalą.

Taip pat atstovaujamojo ieškinio atveju galėtų būti aktualus teismo aiškinimas dėl ieškinio pateikimo sąlygos pateikti pretenziją tinkamo įvykdymo. Byloje Nr. e2-392-467/2023 apeliacinės instancijos

teismas pasisakė dėl termino ieškiniui pateikti po pretenzijos išsiuntimo. Teismas nurodė, kad CPK 441(2) straipsnio 1 dalyje nustatytas trisdešimties dienų termino skaičiavimas pretenzijai įvykdyti nėra detalizuotas, įstatymas nereglamentuoja, kad šis terminas turi būti skaičiuojamas nuo pretenzijos įteikimo, o ne nuo išsiuntimo dienos. Teismo vertinimu, būtų nelogiška, jog šis terminas būtų skaičiuojamas nuo įteikimo dienos, nes įstatymas nenumato, kad pretenzija privalo būti įteikta atsakovui. Ieškovo teisė realizuoti teisę į grupės ieškinį negali būti paliekama priklausoma nuo pretenzijos įteikimo (neįteikimo) atsakovui. Jeigu būtų nustatyta, kad terminas skaičiuojamas nuo pretenzijos įteikimo dienos, iš esmės niekada negalėtų būti realizuoti teisė į grupės ieškinį, kai atsakovas registruotų siuntų neatsiima. Taigi atstovaujamojo ieškinio pateikimo sąlygas nustatanti Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 31(29) str. 1 d. galėtų būti aiškinama atsižvelgiant į minėtą teismų praktiką grupės ieškinio byloje.

Išvados

Apibendrinant, darytina išvada, kad Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo nuostatos turi būti tobulinamos, užtikrinant didesnę proceso aiškumą, tikslesnę nacionalinių teisės aktų atitiktį Direktyvos reikalavimams, taip pat sudarant palankesnes sąlygas vartotojams įsijungti į teisminį procesą, įgaliotosioms vartotojų organizacijoms užsitikrinti išlaidų kompensavimą rengiant ir teikiant atstovaujamąjį ieškinį.